

Onderwijs in islam / Islam in onderwijs

Lezing door **Tariq Ramadan** tijdens de reflectiedag
'Groei mee. Opvoeden met de koran' op **19 mei 2011**
in het Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen van de HUBrussel

Opvoeden vanuit 'westerse' tradities of opvoeden met de koran: (te?) vaak zien we ze als tegengestelden. Hoe sterk verschillen ze echt? Is de kloof in de praktijk wel zo breed? Hoe kunnen we onderwijs en ondersteuning voor alle gezinnen verbeteren?

Over deze vragen reflecteerden op 19 mei 2011, tijdens de Week van de Opvoeding, verschillende deskundigen uit het onderwijs, het welzijnswerk en de opvoedingsondersteuning.

Centrale gast was professor **Tariq Ramadan**, Zwitserse filosoof en islamoloog van Egyptische komaf, hoogleraar aan de Universiteit van Oxford. Hij staat bekend als een pleitbezorger van een Europese islam. Hij legde uit dat onderwijs cruciaal is voor elke religie en levensbeschouwing, zeker ook islam. Voorwaarde is jezelf leren kennen en autonoom leren denken. Tijdens zijn lezing ging hij de kritische opmerkingen bij de praktijk zeker niet uit de weg. Hij stimuleerde zijn toehoorders, waaronder veel jonge moslims, om kritische vragen te blijven stellen, want 'geen enkele vraag kan "haram" zijn', besloot hij.

Autonomie is de sleutel tot kennis

Voor prof. Ramadan, die zelf zijn loopbaan begon als leraar in middelbare scholen, is het centrale woord in onderwijs *autonomie*. Elk onderwijs moet er op gericht zijn om de leerling zo autonoom mogelijk te leren denken en begrijpen.

Ramadan onderscheidt twee types, of kwaliteiten, van onderwijs: onderwijs als training, gericht op kennis én gedragswijziging (corresponderend met de Franse term 'éducation') en onderwijs dat louter een kennisoverdracht vooropstaat ('instruction'). Echt onderwijs moet leiden tot kennen én begrijpen, zij het niet noodzakelijk tot aanvaarden.

Onderwijs is essentieel in islam; 'lees en leer' is de eerste opdracht voor elk moslim. Voor een moslim is God de ultieme leraar: hij kent je en begrijpt je en leert je om waarlijk autonoom te denken.

In zijn lezing analyseert prof. Ramadan twee dimensies: de betekenis van onderwijs voor/in islam en de vraag wat onderwijs van/over islam kan of zou moeten inhouden.

Waarom is onderwijs essentieel in/voor islam?

Prof. Ramadan vat dit samen in drie 'wetten':

1. De eerste 'wet' in elke levensbeschouwing en religie is: ken jezelf!
Stel jezelf in vraag, stel de wereld om je heen in vraag. Mens zijn betekent in essentie leren, jezelf onderwijzen, jezelf bevragen.

De verplichting tot leren geldt in gelijke mate voor mannen en vrouwen, onderlijnt Ramadan. Er is niets 'islamitisch' aan de tradities van patriarchale samenlevingen die

meisjes en vrouwen goed onderwijs ontzeggen, benadrukt hij. 'Mochten vrouwen overal goed onderwijs genieten, ze zouden veel meer opkomen voor hun rechten,' voegt hij eraan toe.

Er is geen mensheid, of menselijkheid, mogelijk zonder onderwijs. Als gelovige voegt hij daar een dimensie aan toe: er is ook geen relatie mogelijk met God zonder onderwijs, maar ook niet zonder liefde: God kent en begrijpt je niet alleen, hij aanvaardt je ook.

2. Wees intellectueel nederig!

Probeer zoveel mogelijk te leren als je kunt, maar besef dat je met je ratio niet alles kunt leren, niet alles kunt begrijpen.

Jezelf kennen laat je ook toe om de andere te leren kennen. Veel angst, racisme en geweld komen voort uit onwetendheid. Maar voor je de andere kunt kennen, moet je weten wie je zelf bent, waar je vandaan komt. Vandaag slaan velen die stap over.

3. De natuur is een boek vol kennis en wetenschap: lees het, leer ervan, probeer het te begrijpen!

Respect voor de natuur betekent ook respect voor jezelf.

Kwaliteitsvol onderwijs is dus cruciaal, ook en vooral voor moslims. 'Dat weten we in theorie, maar dat weerspiegelt zich niet altijd in de politieke prioriteiten van veel moslimlanden', merkt prof. Ramadan kritisch op.

Wat houdt islamitisch onderwijs in?

Prof. Ramadan stelt de vraag wat we in de praktijk verstaan onder 'islamitisch onderwijs' en wat het eigenlijk zou moeten inhouden.

Vaak betekent 'islamitisch onderwijs' eigenlijk 'onderwijs uitsluitend voor moslims'. Deze praktijken vindt hij haaks staan op het islamitisch principe dat elke vorm van onderwijs open moet staan voor iedereen, niet enkel gelovigen.

Een tweede praktijk die hij betreurt: te vaak staat onderwijs over en voor moslims gelijk aan een opsomming van voorschriften. 'Twee kolommen: haram / halal, en je bent klaar?!' Deze benadering van onderwijs vertrekt teveel van een defensieve houding: het is een onderwijs van begrenzing, eerder dan van betekenis. Echt 'halal' opvoeden betekent dat je zelf leert nadenken, leert begrijpen waarom iets kan of niet kan. Pas dan kan je beslissen of je dit accepteert of niet, en kun je er ook echt naar leven. 'Er is niks "halal" aan een moslim die tijdens de ramadan overdag trouw vast maar zich 's nachts volvreest', houdt hij zijn publiek voor.

En ten slotte: koester je vragen, eis kritische reflecties!

Kennis, geheugen, geschiedenis, inzicht zijn de ware bronnen van elke filosofie en godsdienst; onwetendheid is de echte gevangenis.

Geen enkele religie is gebaat bij het bannen van intellectueel werk.

Geen enkele vraag kan 'haram' zijn!

Waarmee het publiek werd uitgenodigd om met vragen van wal te steken....